

1.

UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY

Studiem zvukové stránky jazyka se zabývají dva vědní obory, **fonetika** a **fonologie**. Vzájemně se v mnoha směrech doplňují, neboť poznatků z jednoho oboru se využívá v druhém a naopak.

Fonetika je chápána jako „věda zkoumající artikulační, akustickou a percepční stránku zvukových prvků, a to tak, jak se projevují v mluvených, resp. vůbec zvukových projevech“ (Romportl 1973a: 12). Fonetika se tedy zabývá hlavně zvukovými prvky jazyka¹ z hlediska jejich objektivních vlastností (artikulačních, akustických a percepčních).

Fonologie je lingvistická disciplína zkoumající systém zvukových prostředků daného jazyka z hlediska jejich funkčního uplatnění, a to nejen v rovině segmentální, ale i suprasegmentální. Ke zjištění těch fonetických vlastností, které jsou v konkrétním jazyce relevantní, vychází tradiční fonologie z tzv. **funkčních protikladů**.

Základní materiál, s nímž pracuje fonetika, tvoří hláska, kdežto základní jednotkou fonologie je foném.

Hláska je nejmenší zvukový prvek jazyka získaný segmentací promluvy. Je charakterizována souborem zobecněných fyzikálních a fyziologických vlastností. Nejde tedy o každou konkrétní realizaci uskutečněnou konkrétním mluvčím v danou chvíli na daném místě, ale o typ mající již zmíněné vlastnosti (Palková 1994). Ve vztahu k fonému představuje hláska jednu z jeho možných realizací. Ta může být dána např. hláskovým okolím, tempem promluvy nebo i regionálním původem mluvčího apod.

Foném, obecná neznaková jednotka, je nejmenší segment zvukového plánu jazyka schopný rozlišovat v rámci daného jazyka² morfémy, slova a tvary

¹ Fonetiku je nutno považovat především za obor jazykovědný, neboť předmětem jejího zájmu je zvuková stránka řeči a její uplatnění při komunikaci (Palková 1994: 29–30).

² V této souvislosti je třeba zdůraznit, že *inventář fonémů* jednoho jazyka se zpravidla liší od inventáře fonémů jazyka jiného. To např. znamená, že stejný prvek sloužící v rámci jednoho jazyka k rozlišení